

Sjónarmið

Viðmerkingar til minnilutan í Ráðleggingarnevnd Fólkaskúlans

Frálíkt, meirilutin!

Fyrst fari ég at takka meirilutanum í Ráðleggingarnevndinni: Ásu Ellesén, Arna Ludvig, Paula Nielsen og Peturi J. Sigvardsen, fyri eina skilagóða og djarva stöðutöku, sum avgjørt fer at gagna móðurmálinum, fremmandamálinum og fólkaskúlanum sum heild.

Jánkasligt, minnilutin!

Ég fari at loyva mær at gera viðmerkingar til minnilutauppskotið viðvíkjandi donskum, ikki minst tí, at tit í uppskotinum endurgeva okkurt, sum eg havi skrivað.

Tú fært teg næstan ikki til at trúgva, at triggir skilagóðir skúlameñn kunnu mæla til at varðveita danskt óbroytt í 3. skúlaári.

Føroysktímarnir eru 6 í 3. flokki, og tit halda tað vera í lagi at grýta heilar 5 dansktímar í høvdið á okkara smáu 8-9 ára gomlu næmingum, soleiðis at teir vevja bæði málini saman í ein vavgreyt. Sum vera man verður serliga móðurmálið við skerdan lut í slíkum føri. Eingin broyting í fólkaskúlanum átti at verið meira sjálvsøgd enn tann at flyta danskt úr 3. flokki upp í 4. flokk. Fjöld av fólki, bæði lærarar, forældur og onnur, tekur undir við hesi broyting. Løgið, at tit triggir Arnold Abrahamsen, Andras Samuelsen og sannfelliga eisini Olaus Jespersen, kunnu góðtaka stöðuna, sum hon er.

Próvforsla?

Tit siga í minnilutauppskotinum, at eingin serlig próvforsla verður grivin, sum visir, hvussu vánalig stöð móðurmálsins er. Hvørja próvforsla, tit vilja hava, veit eg ikki rættiliga, men tann, sum lítur seg íkring í Føroyum í dag, gerst skjótt varugur við, at føroyski í fleiri førum stendur í skugganum av donskum.

Í sama viðfangi nevna tit eitt skriv frá mær viðvíkjandi 11-tølum í skrivilugum føroyskum og donskum í fólkaskúlanum í 1995. Harafturat pilka tit ein setning úr skrivi mínum, har sagt verður: »Okkurt bendir á, at móðurmálið ikki hevur alt ov góðar samsamandi samanborið við danskt«.

Sum viðmerking til hatta man vera hóskað at visa á stöðuna í skrivilugum føroyskum, donskum og enskum í

fólkaskúlanum fyri 1996. Hesi töluni eru ikki minni forvitnislig og hugvekjandi.

Ársuppgærd frá Landsskúla-fyrisingini 1996 Stílar (10. flokkur)
Føroyskt 4 11-töl
Dansk 23 11-töl
Enskt 16 11-töl

Fyrisøgn (9. flokkur)
Føroyskt 20 11-töl
Dansk 101 11-töl

Eg kundi eisini nevnt onnur töl enn 11-töl. Onkur hugsar í hesum sambandi kanska um ymisk sløg av uppgávum o.tíl., men hendað ábendingin er kortini so ógvuslig, at tann, sum ikki heldur tað vera neyðugt at menna og styrkja móðurmálið í fólkaskúlanum, ja, hann vil snøgt sagt ikki góðtaka veruleikan.

Alla aðrastaðni í heiminum høvdu slíkar ábendingar fingið onkur ávaringarljóð at blunkað, men í okkara serstøku tjóð finnst helst fólki, sum halda núverandi stöðu vera í lagi.

Setningurin: »Okkurt bendir á, ...« er tiskil alt ov veikt orðaður. Har skuldi kanska staðið: »Alt bendir á, at móðurmálið ikki hevur ov góðar samsamandi samanborið við danskt«. Latið tí

ikki okkara eyðkendu, málsligu líkaselu sleppa at ráða!

Fjølmiðlarnir

Einastaðni í skrivi tykkara koma tit inn á nakað, sum hevur alstóran týdning fyri málsligu stöðuna í Føroyum, nevniliga fjølmiðlarnir. Tit viðganga, at børnini í dag sita langar lottur framman fyri sjónvarpi og hoyra ógrýnnu av útlendskum, men so siga tit, at tann, sum stavarst í barnagørðum og sjónvarpi, mugu duga sítt móðurmál, áðrenn vit lata uppvaksandi ættarliðið upp í hendurnar á teimum. Her ruggar ikki alt rætti!

Ikki haldi eg málsligu stöðuna vera vánaliga í barnagørðum og sjónvarpinum, men nú nærkast vit kjarnanum í málinum, tí hvussu kunnu vit øll duga móðurmálið nóg væl, tá vit ikki fáa lagt eitt nóg gott stöð í fólkaskúlanum? Vit mugu ikki gloyma, at tað er skylda fólkaskúlans at læra okkum øll, ikki bara barnagærðfólk og sjónvarpsfólk, móðurmálið til litar.

Við tí móðurmálsundirvísing, vit hava í dag, eydnast hetta ikki nóg væl. Ein orsök er, at vit hava allar hasar dansktímarnar í 3. flokki og sostatt blanda málini

saman, sum flestu føroyingar jú gera. Onnur orsök er lægni hugburðurin um, at fremmandamálini mugu styrkjast, meðan tað ikki verður lagdur so stórir dentur á tað, sum er mest umráðandi, at menna móðurmálið, sjálvt grundarlagið undir allar málundirvísing. Trijða orsøkin er, sum vera man, alt tað útlendska, sum floymir inn yvir okkum gjøgnum fjølmiðlarnar, og tann floyminur økist (danskur sjónvarps- og filmstekstur, danskt/enskt mál í filmum, tónleikur, teldur, dansk bløð og bókur o.s.fr.). Sostatt verða okkara heilakyknur so undirdiktur av útlendskum, at vit í fleiri førum hugsa á útlendskum og ikki á føroyskum.

Stöðan hjá móðurmálinum er ikki so góð í Føroyum í dag, hvørki í talu ella skrifi. Her hugsi eg ikki bert um næmingar, sum tykjast at duga betur at skriva útlendskt enn føroyskt, ella um stílar við hálvbrotnum máli, nei, stöðan sum heild er ikki nóg góð, heldur ikki millum tey vaksnu, hvørki millum lærer ella ólærar. Stavivillur og aðrar málsligar villur eru ikki bert at finna í bløðum og aðrastaðni, nei, sjálvt ikki tykkara

minnilutauppskot er málsliga heilt lýtaleyst.

Okkara undirbrottliga lyndi

Í viðmerkingum tykkara nevna tit einastaðni, at »vit mugu ásanna, at vit liva í einum sera avmarkaðum og eintáttadum umhvørvi, og av somu orsök er orða- og hugtakstilfeingið eins avmarkað og eintáttad«.

Harafturat nevna tit, »at vit mugu vera før fyri at lesa heimsbókmentirnir á donskum, og at danskt er so umráðandi, bæði um vit hugsa um ríkisrættarlugu stöðu landsins og um siðvenjuna«.

Tú ógvast! Hatta minnir annars um blaðið, sum nú ein dagin segði okkum, at føroyskt er eitt so sera tungt mál, ella um onkran, sum í Útvarpinum næstan hevði hug at kalla føroyskt eitt deytt mál?!

Góðu tit! Eingin ætlar at taka danskt frá tykkum/okkum. Átlanin er harafturimóti at leggja ein tryggari grundvöll undir móðurmálsundirvísingina í fólkaskúlanum. Fortreytin fyri at duga onnur mál er sjálvsagt, at vit duga okkara egnu mál til litar. Sostatt fer atlaða broytingin eisini at menna fremmandamálini í skúlanum.

Óg danskt fara vit helst altíð at duga minst lika væl sum føroyskt.

Sum viðmerking til tað »avmarkaða og eintáttada« nýðist eg at minna tykkum á, at føroyskt, okkara móðurmál, er sera ríkt og fjøltáttad mál, sum er væl nýtiligt í øllum viðurskiftum, bæði sum háfloytt alheimsbókmentamál og sum eitt leikandi lætt mál í t.d. barnasangum og -søgum. Við øðrum orðum, eitt mál, sum als ikki nýst at smæða seg burtur samanborið við onnur mál.

Annars nevrið øll nevndin aðrastaðni í álitinum nakað, sum er púra rætt: »Við tøkni-frøðiliga framburðinum og tí økta ferðasambandinum eru Føroyar ikki longur eitt fjarskotið og avbyrgt samfelag«. So tit, kanska er umhvørvi okkara kortini ikki so avmarkað og eintáttad, sum tit vilja vera við.

Kanningin viðvíkjandi føroyskum/donskum

Nakrir skúlar hava gjørt royndir við at byrja við donskum í 4. flokki. Jú, vissuliga eru royndir gjørdar. Tit siga niðurstöðuna av kanningini vera, at stöðan í donskum, tá næmingarnir vóru komnir í 7. flokk, »er ikki verri enn hjá teimum, sum byrjaðu eitt ár fyrr við donskum; men niðurstöðan sigur einki um, at tann er í undangongu í føroyskum«.

Her nýðist eg at gera vart við, at hatta samsvaret ikki við tær upplýsingar, sum eg havi fingið frá Landsskúla-fyrisingini viðvíkjandi hesi kanningini. Samært tí, eg havi fingið upplýst, føru næmingarnir betur fyri í føroyskum, meðan tað eisini vóru ávisar ábendingar um fyrirvinning í danskundirvísingini.

Burturspiltir dansktímar?

Um stöðan í donskum, sum tit siga, ikki er verri hjá hasum 7. floks næmingunum enn hjá teimum, sum byrjaðu eitt ár fyrr við donskum, ja, so má niðurstöðan verða, at hasir dansktímarnir í 3. flokki eru púra burturspiltir. Hetta skuldi verið nóg góð grundgeving fyri at flyta danskt úr 3. upp í 4. flokk.

Sjálvr hevði eg ein 3. flokk í fjór við ongum dansktíminum, og tí havi eg eitt ávist innlit í hesi